

**TALABALARNING BOSHQARILADIGAN MUSTAQIL ISHI
"FTIZIATRIYA" FANI O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISHIDAGI
O'RNI**

Mamatova Nargiza Toirjonovna

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti

Ftiziatriya va pulmonologiya kafedrası assistenti

Axmedov Abdumannon Abdullo o'g'li

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti

Ftiziatriya va pulmonologiya kafedrası klinik ordinatori

Annotatsiya: Talabalar tomonidan bilimlarni o'zlashtirish-bu fanlarning asoslarini, ya'ni insoniyatning tizimlashtirilgan tajribasini shaxsiy mulkka, fikrlash va amaliy faoliyat vositasiga aylantirish jarayoni. Ta'limning asosiy maqsadi talabalar tomonidan chuqur bilim, ko'nikma va malakalarni egallash va ularning bilim qobiliyatlarini maksimal darajada rivojlantirish bo'lganligi sababli, ushbu muammolarni hal qilishga imkon beradigan sharoitlarni aniqlash oliy maktab pedagogikasining dolzarb muammosiga aylanadi. Boshqacha qilib aytganda, talabalar ta'limini tashkil etish usullari va shakllarini aniqlash muhim muammo bo'lib, uning samaradorligini oshirishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: mustaqil ish, ta'lim, talaba, fikrlash, malaka, ko'nikma.

Adabiyotda "mustaqil ish" tushunchasini va u bilan bog'liq ta'riflarni talqin qilishda turli xil yondashuvlar mavjud, shuning uchun biz quyidagi kichik terminologik chekinish qilamiz. Talabalarning mustaqil ishi deganda biz maqsadga muvofiq, ichki sabablarga ko'ra talabalarning tanlangan mutaxassislikni rivojlantirish bo'yicha oliy o'quv yurtida tashkil etilgan faoliyatni tushunamiz. Shunday qilib, ushbu faoliyat ikkita komponentning mavjudligi bilan ajralib turadi:

1. Har bir talabaning motivatsiyasi, qadriyat munosabatlari va shaxsiy ko'rsatmalari tufayli talabalarning individual ishi;

2. O'qituvchilar tomonidan kognitiv jarayonni boshqarish tizimi.

Talabalar tomonidan bilimlarni o'zlashtirish-bu fanlarning asoslarini, ya'ni insoniyatning tizimlashtirilgan tajribasini shaxsiy mulkka, fikrlash va amaliy faoliyat vositasiga aylantirish jarayoni [1,12,33]. Ta'limning asosiy maqsadi talabalar tomonidan chuqur bilim, ko'nikma va malakalarni egallash va ularning bilim qobiliyatlarini maksimal darajada rivojlantirish bo'lganligi sababli, ushbu muammolarni hal qilishga imkon beradigan sharoitlarni aniqlash oliy maktab pedagogikasining dolzarb muammosiga aylanadi. Boshqacha qilib aytganda, talabalar

ta'limini tashkil etish usullari va shakllarini aniqlash muhim muammo bo'lib, uning samaradorligini oshirishga imkon beradi [25,38,39].

Talabalarning boshqariladigan mustaqil ishi - bu o'quv jarayonining tashkiliy shakli (ma'ruzalar, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar bilan bir qatorda), talaba rahbarligida, lekin o'qituvchining bevosita ishtirokisiz, shu maqsadda maxsus ajratilgan vaqtda (auditoriya va auditoriyadan tashqari) amalga oshiriladi [14,18,22-40]. Talabalarning mustaqil o'quv ishlarining o'ziga xos xususiyati shundaki, u bir vaqtning o'zida ikkita vazifani qo'yadi:

1. O'quv ishlarining texnikasini shakllantirish (masalan, adabiyot bilan ishlashning har xil turlari va boshqalar);

2. Ushbu usullarni kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish uchun qo'llash.

Shuni yodda tutish kerakki, o'quv faoliyati texnikasini o'zlashtirish professional tajribani o'zlashtirish uchun ushbu usullardan foydalanishdan oldin bo'lishi kerak. Mustaqil ish-bu talabalarning o'quv materialini o'zlashtirishdagi mustaqilligi emas, balki o'qituvchi tomonidan tashkil etilishi kerak bo'lgan o'quv sharoitlarining maxsus tizimi.

Ushbu ish shaklini tashkil etishning qonuniyatlaridan biri shundaki, talabalarning mustaqilligi o'rganilishi bilan o'sishi kerak. Agar ta'limning dastlabki bosqichlarida talabalarning mustaqil ishlarini har tomonlama va to'liq tashkil etish zarur bo'lsa, keyingi bosqichlarda bunday tartibga solish kamayadi va boshqaruv talabaning o'ziga xos funksiyasiga aylanadi.

Talabalarning mustaqil ishi ta'limning umumiy maqsadlariga bo'ysunadigan o'z maqsadlariga ega. Buning uchun o'qituvchi maxsus adabiyotlarni tanlaydi, o'quv ishlarining tegishli ilmiy asoslangan usullari va usullarini belgilaydi va nihoyat, oqilona vaqt ajratilishi kerak.

Rejalashtirilgan va tashkil etilgan mustaqil ish o'qituvchining bevosita rahbarligi ostida o'qitish shakllari bilan bevosita bog'liq holda amalga oshirilishi kerak. Mustaqil ishlarni faollashtirishning muhim vositasi uning turlarining xilma-xilligidir.

Mustaqil ishlarga ijodiy xarakter berish uchun u mustaqil xulosalar tayyorlashni, qo'shimcha adabiyotlarni o'rganishni, muammolarni bir necha usul bilan hal qilishni o'z ichiga olishi kerak. Ushbu tashkiliy shakl o'qituvchiga individual talabalarning xususiyatlariga muvofiq ta'limni individuallashtirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Mustaqil ishning har xil turlarining didaktik maqsadini va ishni mustaqil bajarishda talabalarning bilim faoliyatining xususiyatini hisobga olgan holda, mustaqil ish uchun barcha vazifalarni uch guruhga bo'lish mumkin:

1. Yangi bilim va harakatlarni tushunish uchun topshiriqlar;
2. Yangi bilim va harakatlarni rivojlantirish va mustahkamlash uchun topshiriqlar;

3. Bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni o'zlashtirish sifatini nazorat qilish uchun topshiriqlar.

Talabalarning mustaqil ishlash tizimini rejalashtirishda o'qituvchiga rahbarlik qilishi kerak bo'lgan bir qator umumiy talablarni ajratish mumkin:

1. Tizim o'rganilayotgan mavzuning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishi kerak;

2. Mustaqil ish tizimi talabaning turli xil ishlarining kombinatsiyasi bo'lishi kerak;

3. Tizimga kiritilgan har bir mustaqil ish turi aniq belgilanishi va vazifalarning umumiy zanjiridagi bo'g'in bo'lishi kerak;

4. Mustaqil ish uchun topshiriqlar o'quv bosqichlari bo'ylab harakatlanayotganda ularni murakkablashtirish tartibida tuzilishi kerak;

5. Mustaqil ish talabalarni tayyorlashi, ularni mustaqil ish uchun vositalar bilan jihozlashi kerak bo'lgan o'qituvchining bevosita rahbarligi ostida ish turlari bilan birlashtirilishi kerak;

6. Mustaqil ish uchun vazifalar tizimi mustaqillikni izchil oshirish tartibida qurilishi kerak.

O'qituvchi rahbarligida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish o'quv jarayonidagi eng samarali yo'nalishlardan biri bo'lib, mustaqil ijodiy faoliyatni rivojlantiradi, bilimlarni egallash va mustahkamlashni juda rag'batlantiradi.

Talabalarning boshqariladigan mustaqil ishi maxsus fanlarni o'rganishda alohida ahamiyatga ega bo'ladi, chunki u talabalarni kerakli adabiyotlar bilan ishlashga undaydi, qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ftiziatriya kafedrasida talabalarning boshqariladigan mustaqil ishi-bu talabalar tomonidan o'qituvchining ko'rsatmasi va uslubiy rahbarligi ostida bajariladigan va auditor topshiriqlari paytida, shuningdek masofadan boshqarish shaklini jalb qilgan holda nazorat qilinadigan mustaqil ishdir. Talabalarning boshqariladigan mustaqil ishlarining miqdoriy natijalari reyting tizimi doirasida intizom belgisining ajralmas qismi sifatida hisobga olinadi. Talabalarning o'quv intizomi bo'yicha boshqariladigan mustaqil ishi o'qituvchining o'quv jurnalida qayd etiladi: mavzular, sanalar, o'quv dasturiga muvofiq o'qish uchun ajratilgan akademik soatlar soni. Ftiziatriya kafedrasida "Ftiziatriya" fanini o'qitishda pediatriya fakultetining 5-kursida talabalarning boshqariladigan mustaqil ishi kabi mustaqil ishlarni tashkil etishning bunday turi qo'llaniladi. Mustaqil ish shakli: mustaqil o'rganish uchun berilgan mavzu masalalarini ishlab chiqish, multimedia taqdimotini tayyorlash. Nazorat shakli: og'zaki va / yoki yozma so'rov, taqdimotni taqdim etish. Talabalarni topshiriqlarni bajarishga tayyorlash dars paytida (odatda amaliy mashg'ulotlar) amalga oshiriladi. Bu vazifalarning mazmuni va metodologiyasini tushuntirishdan, o'quv ishlari ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat (o'quv ma'lumotnomalar bilan ishlash, o'zini

sinash). Shu sababli, o'z-o'zini tayyorlash vazifasi nafaqat o'zlashtirilishi kerak bo'lgan adabiyotlarni va hal qilinishi kerak bo'lgan vazifalar va test topshiriqlarining raqamlarini, taqdimotni tayyorlash metodologiyasini ko'rsatish bilan cheklanmaydi.

Xulosa qilib aytganda, talabalarning boshqariladigan mustaqil ishlaridan samarali foydalanish talabalarni o'qitish jarayoniga, klinik fikrlashning asosiy nuqtalarini ishlab chiqishga, keyingi tibbiy amaliyotda o'z bilim va ko'nikmalaridan foydalanish qobiliyatiga, adabiyot bilan ishlash qobiliyatiga, aniq diagnostika va terapevtik muammolarni hal qilishda tahlil va harakatlar tartibini ishlab chiqishga muhim hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Абдухакимов Б. А. Сил билан касалланган беморлар ва уларнинг оила аъзоларининг эмоционал ҳолати //Иновации в педагогике и психологии. – 2021.– Т. 4. – №. 1.
2. Абдухакимов Б. А. Qalqonsimon bezining funksional holatiga silga qarshi davolash choralarining tasiri //Журнал кардиореспираторных исследований. – 2020. – Т. 1. – №. 3.
3. Ашуров А. А., Абдухакимов Б. А. Қалқонсимон беги патологияси кузатилган беморларда силга қарши даволаш чораларининг оқибатлари //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 8. – С. 166-173.
4. Ашуров А.А. Силнинг оғир ва сурункали шакллари билан касалланган беморларга паллиатив тиббий ёрдам кўрсатишнинг аҳамияти//Журнал вестник врача. – 2020. – Т. 2. – С. 52-55. <https://doi.org/10.38095/2181-466X-2020942-52-55>
5. Ашуров А., Абдухакимов В. (2022). Особенность течения туберкулеза легких у детей в сочетании с гельминтозом. Журнал кардиореспираторных исследований, 2(3), 69–72. <https://doi.org/10.26739.2181-0974-2021-3-13>
6. Маматова Н.Т. Опыт применения краткосрочных курсов лечения у больных туберкулёзом с множественной лекарственной устойчивостью в Самаркандской области. Вестник научно-исследовательского института туберкулёза,106-107, 2020.
7. Маматова Н. Силга қарши даволаш чораларининг қалқонсимон безининг фаолиятига таъсири //Журнал вестник врача. – 2020. – Т. 1. – №. 4. – С. 31-35.
8. Маматова Н. (2022). Влияние туберкулеза легких на психическое состояние подростков. Журнал гепатогастроэнтерологических исследований, 2(3.2), 114–117. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/hepatogastroenterological/article/view/2454>
9. Маматова Н., Ашуров А., Абдухакимов В. (2022). Особенности течения туберкулеза легких у детей в сочетании с глистной инвазией. Журнал

- кардиореспираторных исследований, 2(1), 74–77.
<https://doi.org/10.26739.2181-0974-2021-1-14>
10. Маматова Н. Т. и др. Влияние улучшения психического состояния на эффективность лечения женщин, больных туберкулезом органов дыхания // Science and Education. – 2023. – Т. 4. – №. 5. – С. 156-165.
11. Маматова . Н. Nafas olish tizimining sil kasalligini kompleks davolash samaradorligiga bedakvilinning ta'siri. Журнал кардиореспираторных исследований 1 (1), 77-80.
12. Ходжаева, С. (2011). Данные электрокардиографических исследований при туберкулезе органов дыхания. Журнал вестник врача, 1(04), 127–128. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/doctors_herald/article/view/12536
13. Ходжаева, С. (2011). Актуальные проблемы туберкулеза в сочетании с ВИЧ. Журнал вестник врача, 1(04), 125–126. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/doctors_herald/article/view/12535
14. Ходжаева, С. (2011). Актуальные проблемы противотуберкулезной помощи детям и подросткам. Журнал вестник врача, 1(02), 149–150. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/doctors_herald/article/view/11898
15. Ходжаева, С. (2011). Актуальные вопросы туберкулеза половых органов у женщин и мужчин. Влияние туберкулезного процесса на фертильность. Журнал вестник врача, 1(02), 151–153. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/doctors_herald/article/view/11899
16. Abduhakimov B.A. The importance of improving the mental state of patients with tuberculosis. // Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 4. – С. 1423-1429. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/RNB7V>
17. Abduhakimov B.A. O`pka sili bilan kasallangan bemorlarga stomatologik yordam ko'rsatishning ahamiyati. Academic Research in Educational Sciences. 2022, volume 3, issue 1, pp.258-262.
18. Abduhakimov B.A. Peculiarities of the course of pulmonary tuberculosis in children in combination with clay invasion. Journal of cardiorespiratory research. 2021, vol. 2, issue 1, pp.74-77.
19. Ashurov A.A. The importance of palliative care in patients with severe and chronic forms of tuberculosis. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 12 (2), 290-293. <https://doi.org/10.5958/2249-7137.2022.00159.8>
20. Ashurov A.A., Abduhakimov B.A. Peculiarities of the course of pulmonary tuberculosis in children in combination with helminthosis. Journal of cardiorespiratory research. 2021, vol. 2, issue 3, pp.69-72.

21. Ataxanovna, K.S. The Effectiveness of Short-Term Treatment Regimens In The Treatment Of Drug-Resistant Forms Of Tuberculosis. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 2020, Volume 7, Issue 3, Pages 5236-5240.
22. Mamatova N. T. Psychological characteristics of adolescents with respiratory tuberculosis // *Journal of Biomedicine and Practice*. – 2020. – T. 5. – №. 5. – С. 135-140.
23. Toirjonovna M. N. Nafas olish tizimi sili bilan kasallangan o'smirlarning psixologik xususiyatlari // *Педагогика ва психологияда инновациялар*. – 2020. – Т. 7. – №. 3.
24. Xaydarovna, M.F. (2020). Prevention Of Anemia In Patients With Tuberculosis. *The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research*, 2(11), 62-65. <https://doi.org/10.37547/TAJMSPR/Volume02Issue11-11>.
25. MN Toirjonovna. Features of pulmonary tuberculosis in children with helminthiasis. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3 (11), 643-651.
26. Mamatova N. T. et al. Sil bilan kasallangan bemorlarni kompleks davolash samaradorligiga bedakvilinning ta'siri // *Science and Education*. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 107-117.
27. NT Mamatova, AA Ashurov, BA Abduhakimov. Ruhiy holat yaxshilashning siydik ajratish tizimi sili bilan kasallangan bemorlarning davolash samaradorligiga tasiri. *Academic research in educational sciences* 3 (10), 892-900.
28. Mamatova Nargiza Toirjonovna, Ashurov Abduvaliy Abdukhakimovich, Abdukhakimov Bahrombek Abduvalievich, & Ahtamova Shirin Khayrulloevna. (2024). Detection and Course of Intrathoracic Tuberculosis in Children from Large Families. *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences* (2993-2149), 2(2), 84–89. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPMHS/article/view/2963>.
29. Mamatova, N.T., Abduxakimov, B.A., Axtamova, S.X. and Ashurov, A.A. 2024. Bemor kuratsiyasi - ftiziatriya va pulmonologiya kafedrasida talabalarning mustaqil ishining asosiy shakli. *Science and Education*. 5, 4 (Apr. 2024), 84–90.
30. Mamatova N. T. et al. The effect of mental status improvement on treatment effectiveness in men with urinary tuberculosis// *Academia Science Repository*, 2023.
31. Mamatova N. T. et al. Ko'p bolali oiladagi bolalarda ko'krak ichi limfa tugunlari silning aniqlanishi va uning kechishi // *Science and Education*. – 2024. – Т. 5. – №. 2. – С. 69-76.
32. Mamatova N. T. et al. Sil bilan kasallangan bemorlarni kompleks davolash samaradorligiga bedakvilinning ta'siri // *Science and Education*. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 107-117.

33. Mamatova N. T. et al. Nafas olish tizimi sili bilan kasallangan bemorlarga stomatologik yordam ko'rsatishning ahamiyati //Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 12. – С. 132-141.
34. Nargiza M., Abduvaliy A., Bakhrombek A. The importance of palliative care in patients with severe and chronic forms of tuberculosis //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 2. – С. 290-293.
35. Toirjonovna M. N., Abduhakimovich A. A., Abduvaliyevich A. B. Role of palliative care for patients with severe and chronic tuberculosis //Modern scientific challenges and trends. – 2021. – С. 30.
36. Маматова, Н., Ашуров, А., & Абдухакимов, Б. (2024). Silning surunkali shakllari bilan kasallangan bemorlarga palliativ tibbiy yordam ko'rsatishning ahamiyati . *Инновационные подходы к диагностике, лечению и профилактике туберкулеза и неспецифической респираторной патологии у взрослых и детей*, 1(1), 85–86. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/prevention-tuberculosis/article/view/30633>.
37. Маматова Н., Ашуров А., Абдухакимов Б. Особенности течения туберкулеза легких у детей в сочетании с глистной инвазией //Журнал кардиореспираторных исследований. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 74-77.
38. Toirjonovna M. N., Abduvaliyevich A. B. Qalqonsimon bezining funksional holatiga silga qarshi davolash choralarining tasiri //Journal of cardiorespiratory research. – 2020. – Т. 1. – №. 3. – С. 24-27.
39. Маматова, Н. «Значение паллиативной медицинской помощи для больных с тяжелыми и хроническими формами туберкулёза». *Журнал вестник врача*, т. 1, вып. 2, март 2022 г., сс. 53-56, doi:10.38095/2181-466X-2020942-52-55.
40. Маматова Н., Абдухакимов Б. Влияние противотуберкулезного лечения на функциональное состояние щитовидной железы //Журнал кардиореспираторных исследований. – 2020. – Т. 1. – №. 3. – С. 24-27.